

УДК 338.48

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.4.5

Марина В. Скиба

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

СТАН ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ 2015–2018 РОКІВ

В умовах інформатизації суспільства підвищується рівень наукоємності праці, наука перетворюється на безпосередню продуктивну силу. Перебіг інноваційних процесів зумовлює тенденції змін як у суспільному виробництві, так і в публічному управлінні. Сектор послуг розвивається високими темпами. Економічна діяльність суб'єктів господарювання виходить за межі національних економік та набуває глобальних рис, про що свідчать процеси посилення ваги, ролі та значення інформаційного складника економічних та суспільних процесів. На основі аналізу сумарного обсягу витрат за певним напрямом з усіх джерел фінансування (S), частки загального обсягу витрат за певним напрямом у загальній сумі витрат (E), а також низки інших показників охарактеризовано стан, структуру та основні тенденції у фінансуванні інноваційної діяльності. Аналіз останніх досліджень та публікацій дав змогу з'ясувати актуальність висвітлення стану та сучасних тенденцій фінансування інноваційної діяльності в Україні на макрорівні. У процесі дослідження застосовано такі загальнонаукові та специфічні для економічних досліджень методи, як агрегування, групування даних та графічне відображення. У статті використовувався табличний процесор Microsoft Excel для побудови комбінованих таблиць та графіків, що дозволяють наочно побачити тенденцію, що містить числова інформація. Акцент зроблено на аналізі стану та основних тенденцій фінансування інноваційної діяльності в Україні впродовж останніх років та встановлено, що попри зменшення впливу фінансового чинника як дестимулятора інноваційної діяльності підприємств впродовж 2008–2016 рр., цей чинник потребує подальшого дослідження та аналізу. Також з'ясовано, що стан фінансування інноваційної діяльності в Україні характеризується зменшенням обсягів витрат підприємств на інновації у 2018 році в порівнянні з 2015 роком на 11,8%; домінуванням частки власних коштів підприємств у загальній структурі фінансування інноваційних витрат підприємств та збільшенням частки кредитів у структурі інноваційних витрат; зростанням витрат на інновації з державного та місцевих бюджетів; зростанням частки витрат підприємств на НДР у структурі інноваційних витрат; переважанням частки витрат промислових підприємств на внутрішні НДР порівняно з часткою витрат на зовнішні НДР. Результати дослідження виявили незначне скорочення обсягів витрат промислових підприємств на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення в загальній структурі витрат впродовж 2015-2018 рр. Найбільший обсяг витрат промислових підприємств на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення зафіксовано на підприємствах Дніпропетровської, Запорізької, Харківської областей та в м. Києві. Запропонована автором характеристика одного з основних чинників впливу на інноваційну діяльність (фінансування) дозволяє розширити уявлення щодо стану, обсягу, структури, тенденцій фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інновації; фінансові чинники; інноваційна діяльність; тенденції.

Марина В. Скиба

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

СОСТОЯНИЕ И ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ В ПЕРИОД 2015–2018 ГОДОВ

В условиях информатизации общества повышается уровень наукоёмкости труда, наука превращается в непосредственную производительную силу. Ход инновационных процессов обуславливает тенденции изменений как в общественном производстве, так и в публичном управлении. Сектор услуг развивается высокими темпами. Экономическая деятельность субъектов хозяйствования выходит за пределы национальных экономик и приобретает глобальные черты, о чем свидетельствуют процессы увеличения роли и значения информационной составляющей как в экономических, так и в общественных процессах. На основе анализа суммарного объёма расходов определённого направления из всех источников финансирования (S) и доли общей суммы затрат на определённое направление в общей сумме расходов (E), а также ряда других показателей предложена характеристика состояния, структуры и основных тенденций в финансировании инновационной деятельности. Анализ последних исследований и публикаций дал возможность выяснить актуальность освещения состояния и основных тенденций финансирования инновационной деятельности в Украине. В процессе исследования применены такие общенаучные и специфические для экономических исследований методы, как агрегирование, группирование данных и графическое отображение. В статье использован табличный процессор Microsoft Excel для построения комбинированной таблицы, а также график, что позволяет наглядно проследить тенденцию, которую содержит числовая информация. Определены состояние и основные тенденции финансирования инновационной деятельности в Украине на протяжении последних лет и установлено, что несмотря на уменьшение влияния финансового фактора как дестимулятора инновационной деятельности предприятий в течение 2008–2016 гг., данный фактор требует исследования и анализа. Также продемонстрировано, что состояние финансирования инновационной деятельности в Украине характеризуется уменьшением объёмов затрат предприятий на инновации в 2018 году по сравнению с 2015 годом на 11,8%; доминированием доли собственных средств предприятий в общей структуре финансирования инновационных затрат предприятий и увеличением доли кредитов в структуре инновационных затрат; ростом затрат на инновации из государственного и местных бюджетов; ростом доли расходов предприятий на НДР в структуре инновационных затрат; преобладанием доли расходов промышленных предприятий на внутренние НДР по сравнению с долей расходов на внешние НДР. Результаты исследования выявили незначительное сокращение объёмов расходов промышленных предприятий на приобретение машин, оборудования и программного обеспечения в общей структуре расходов в течение 2015–2018 годов. Наибольший объём расходов промышленных предприятий на приобретение машин, оборудования и программного обеспечения зафиксирован на предприятиях Днепропетровской, Запорожской, Харьковской областей и в г. Киеве. Предложенная автором характеристика одного из основных факторов влияния на инновационную деятельность (финансирование) позволяет расширить представление о состоянии, объёме, структуре и тенденциях финансирования инновационной деятельности в Украине.

Ключевые слова: инновации; финансовые факторы; инновационная деятельность; тенденции.

Maryna V. Skyba

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

**THE STATE AND THE KEY TRENDS IN FUNDING INNOVATIONS
IN UKRAINE OVER 2015–2018**

Modern realia of rapid informatization of society trigger the increase of labor research intensity level when science becomes an immediate productive force. In turn, the innovation

processes underpin the changes in social production as well as in public administration. The service sector is developing rapidly. Economic activity of business entities goes beyond the national economy boundaries and becomes more global, as evidenced by the growing role and significance of the information component in both the economic and the social domains. Based on the analysis of the total expenditure in a particular area out of all funding sources (S) and the ratio of total costs for a specific area in the total expenditure (E), with regard to a number of other indicators, the author suggests an overview of the current state, structure and major trends in the field of funding innovative activity in Ukraine. The recent research and publications review offered the opportunity to verify the relevance of the need to explore the contemporary issues relating to the state and the basic tendencies of funding innovations in Ukraine. To accomplish the objectives of the study, the following general and specific economic research methods have been applied, in particular, the methods of aggregation, data grouping and graphical display along with making use of Microsoft Excel spreadsheet to build cross-tabulation and the graph that enables to visualize the trend embedded in numerical information. The study provides data revealing the actual state and the key trends in the area of innovation funding in Ukraine in recent years and argues that despite minimization of the financial factor effect as a disincentive to business innovations within 2008–2016, this factor challenges further in-depth analysis and research. It is demonstrated that the situation as to government financing of innovations in Ukraine is characterized by a drop of innovation expenses by domestic enterprises in 2018 compared to 2015 by 11.8%; the dominance of the enterprise equity capital in total structure of innovation expenditures and the increase of loans in the structure of innovation costs; the increased share of innovation expenditure from state and local budgets; growth in business spending on R&D in the structure of innovation expenditures; the spending pattern of industrial enterprises is biased towards domestic R&D rather than to external R&D investments. The research findings revealed a slight reduction in the volume of total operating expenditure of industrial enterprises for the purchase of machinery, equipment and software within the period 2015–2018. The highest expenditures of industrial enterprises for the purchase of machinery, equipment and software have been observed in the enterprises of Dnipropetrovsk, Zaporizhia and Kharkiv regions and in the city of Kyiv. The suggested characteristic of one of the main factors of impact on innovative activities (financing) contributes to expanding the understanding of the current state, scale, structure and trends in the area of innovation funding in Ukraine.

Keywords: *innovations; financial factors; innovative activity; trends.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання зростає наукоємність праці (наука перетворюється на безпосередню продуктивну силу), шлях (перебіг) інноваційного процесу визначає тенденції змін як у суспільному господарстві, так і в державному управлінні. Посилюється значення інформаційної складової в економічних і суспільних процесах (формується світові інформаційні системи), розвивається сектор послуг, економічна діяльність виходить за межі національних економік і набуває глобальних рис [1]. Економічна політика держави, що є основним напрямом її дій в галузі управління економікою та має надавати певної спрямованості економічним процесам залежно від поставленої мети, завдань та інтересів країни [2, с. 183], в Україні впродовж багатьох років була неефективною, оскільки політика не відповідала проголошеному державному курсу на впровадження інноваційної моделі економічного розвитку, позбавлена системності та прозорості дій, неспрямована на підвищення рівня ефективності використання обмежених ресурсів державного бюджету, стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню різноманітних аспектів інновацій та інноваційного потенціалу присвячені праці багатьох провідних вчених. Аналізуючи праці відомого австрійського економіста Й. Шумпетера, провідних українських вчених В.І. Вернадського, М.І. Туган-Барановського, Ю.М. Бажал доводить, що на сьогодні інноваційна політика є центральним компонентом економічної стратегії всіх успішних бізнесових структур на мікрорівні та передових і динамічних країн на макрорівні [3]. Можна погодитись з вченим, що впровадження управлінської моделі «потрійної спіралі» інноваційного циклу та закріплення її функціонування у законодавстві може стати передумовою вирішення проблеми, коли фундаментальний науковий потенціал українських ВНЗ не трансформується в інноваційні промислові зразки та відповідні комерціалізовані інноваційні продукти [4]. Поділяючи думку Л.І. Федулової, що забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України сприяє економічному зростанню, підвищенню рівня та якості життя населення є суттєвою передумовою забезпечення стабільності в державі [5] можна зазначити наступне: наявність ресурсного, інноваційного потенціалу у поєднанні з дієвими механізмами та інструментами державного та регіонального розвитку мають бути невід’ємними елементами єдиної економічної системи. Окремі аспекти бюджетно-податкового стимулювання інноваційної діяльності проаналізовані у публікаціях І.О. Луніної, О.С. Білоусової, О.О. Булана [6], бюджетні ризики соціально-економічної політики держави висвітлені І.О. Луніною [7]. Тож, важливість тематики дослідження інституційного середовища розвитку інноваційного потенціалу економіки України обумовлює потребу аналізу динаміки фінансування інноваційної діяльності на макрорівні та з’ясування основних трендів.

Метою дослідження є: шляхом застосування наукового інструментарію, використання загальнонаукових та специфічних методів дослідження – агрегування, групування даних, графічного відображення та ін. запропонувати характеристику одного з основних чинників впливу на інноваційну діяльність (фінансування), розширити уявлення щодо стану, обсягу, структури, тенденцій фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до аналізування стану та тенденцій фінансування інноваційної діяльності в Україні розглянемо динаміку внеску (доданої вартості) секторів економіки у ВВП. У більшості країн світу з високим рівнем доходу частка доданої вартості сфери послуг у загальній структурі ВВП становить майже 70%. (табл. 1). Тоді як у країнах з низьким рівнем доходів вона є меншою 40%. У країнах з низьким рівнем доходів внесок доданої вартості АПК у ВВП є більшим 15%, у країнах із високим рівнем доходів не перевищує 1% від ВВП.

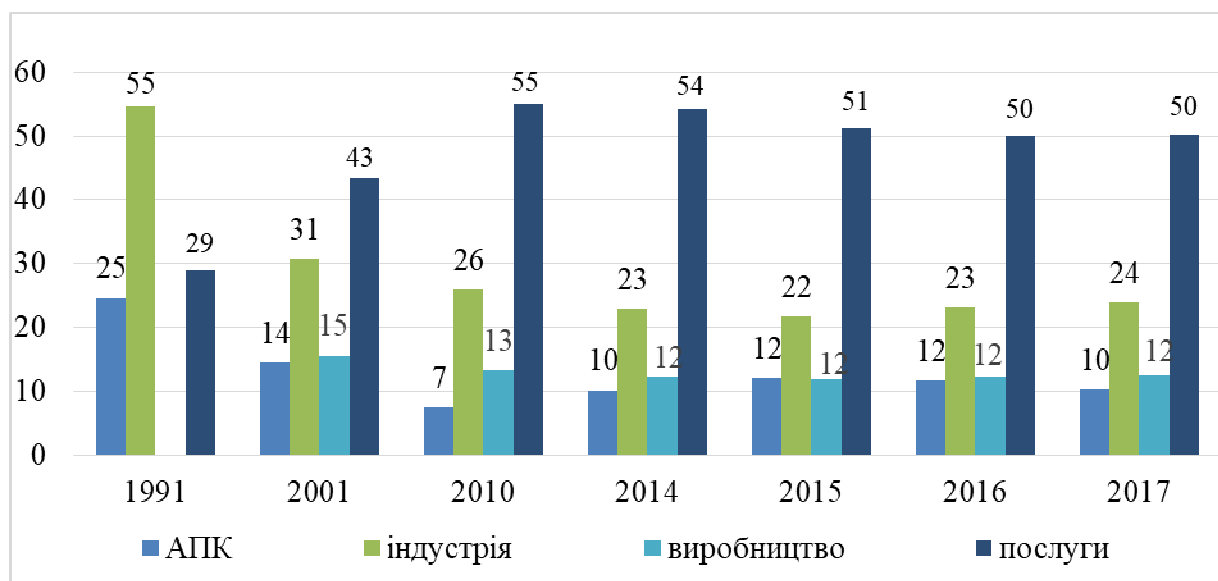
Таблиця 1

Динаміка внеску (доданої вартості) секторів економіки у ВВП, %

Країни за рівнем доходу	Додана вартість, % від ВВП (value added, % of GDP)							
	АПК (Agriculture)		Промисловість, будівництво (Industry)		Виробництво (Manufacturing)		Послуги (Services)	
	2010	2017	2010	2017	2010	2017	2010	2017
Нижче середнього	16	15	32	29	16	15	46,6	49,3
Вище середнього	7	6	38	33	22	21	49,9	55,3
Високий	1	1	24	23	14	14	68,9	69,5
Світ	4	4	27	25	16	16	63,1	64,9

Джерело: складено автором за даними Світового банку [8].

Варто зазначити, що трансформаційні процеси в економіці України наприкінці ХХ ст., що чинять вплив на сучасні економічні процеси, були у певній мірі обумовлені законодавчим закріпленням переходу Української РСР до ринкової економіки [9]. Концепція і Програма переходу Української РСР до ринкової економіки базуються на положеннях Декларації про державний суверенітет України [10] та Закону УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» [11]. Лібералізація, приватизація та інші процеси обумовили значне скорочення частки валової доданої вартості промисловості та сільського господарства. В той же час в Україні частка доданої вартості створена сферою послуг у ВВП суттєво збільшилась за роки незалежності та перевищує 50% (рис. 1).

Джерело: складено автором за даними Світового банку [8].

Рис. 1. Динаміка внеску (доданої вартості) секторів економіки України у ВВП, %

Частка доданої вартості у ВВП країни створена індустрією протягом 1991–2015 років суттєво зменшувалась (з 55% у 1991 році до 22% у 2015 році). Частка доданої вартості у ВВП країни створена АПК зменшилась впродовж 1991–2010 років (з 28% у 1991 році до 9% у 2010 році) і становила 12% від ВВП у 2017 році.

У порівнянні з країнами світу Україна демонструє невисокі позиції у міжнародних рейтингах. Згідно Індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index – GCI) Україна була на 85 місці пропускаяючи вперед Словенію, Естонію, Чехію, Угорщину, Литву, Польщу, Латвію, Румунію, Болгарію та ін. У першу десятку за GCI-2019 входили Сінгапур, США, Нідерланди, Німеччина, Швейцарія, Японія, Велика Британія, Швеція (табл. 2). Слабкими є позиції України за складовими «інституції», «макроекономічна стабільність», «фінансова система» формуючи подальші ризики для конкурентоспроможності та інноваційного розвитку, що потребує розробки довгострокових заходів державної політики та активізації співпраці з міжнародними організаціями.

Сильними сторонами України (сила доходу) відповідно до Глобального індексу інновацій – 2019 (ГІ) були: кількість заявок на корисну модель, поданих резидентами до національного патентного відомства (за цим показником Україна займає 1 місце серед досліджуваних країн). Показники електронної участі в Інтернеті та екологічні сертифікати ISO 14001: 2015 для системи управління навколишнім середовищем дещо погіршились у 2018 році порівняно з 2017 роком, проте залишаються сильними сторонами України. У 2018 році порівняно з 2017 роком поліпшився показник: валових витрат на НДДКР, що фінансуються за рахунок іноземного фінансування. Однією з сильних сторін залишається

інтернет-творчість. Україна за ІЛР у 2018 році була на 88 місці. У п'ятірку лідерів за ІЛР входили Норвегія, Швейцарія, Австралія, Ірландія, Німеччина [13]. Серед сильних сторін України варто відзначити такі показники, як: створення знань й результати наукових досліджень, співвідношення патентів за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності, співвідношення корисних моделей за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності, витрати на комп'ютерне програмне забезпечення у відсотках ВВП, експорт ІКТ послуг у відсотках від загального обсягу торгівлі. Так, за даними Держстату, у 2017 році продукція сектору інформаційних технологій склала більше 3% ВВП, а сукупний дохід галузі – більше 3,5 млрд дол. США, що співставно з обсягами продукції високотехнологічного сектору. Сильними сторонами України (сила доходу) відповідно до ГП-2019 були: кількість заявок на корисну модель, поданих резидентами до національного патентного відомства (за цим показником Україна займає 1 місце серед досліджуваних країн). Показники електронної участі в Інтернеті та екологічні сертифікати ISO 14001:2015 для системи управління навколишнім середовищем дещо погіршилися у 2018 році порівняно з 2017 роком, проте залишаються сильними сторонами України. У порівнянні з 2018 роком дещо поліпшився показник: валових витрат на НДДКР, що фінансуються за рахунок іноземного фінансування. Однією з сильних сторін залишається інтернет-творчість. Серед слабких сторін України міжнародні експерти вказують на неналежний стан інституцій та екологічну стійкість.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика країн світу за ІЛР*, ІГК**, ГП***

Країна	населення	ВВП на душу населення	ІЛР	ІЛР (місце в рейтингу)	ІГК	інноваційна спроможність	ГП	ГП (місце в рейтингу)
Німеччина	82,7	44549,7	0,94	5	7	1	58,19	9
Сполучені Штати	325,9	59501,1	0,92	13	2	2	61,73	3
Швейцарія	8,4	80590,9	0,94	2	5	3	67,24	1
Швеція	10,1	53217,6	0,93	7	8	5	63,65	2
Японія	126,8	38439,5	0,9	19	6	7	54,68	15
Велика Британія	66,1	39734,6	0,92	14	9	8	61,30	5
Корея	51,5	29891,3	0,9	22	13	6	56,55	11
Нідерланди	17,1	48345,7	0,93	10	4	10	61,44	4
Фінляндія	5,5	46016,7	0,92	15	11	12	59,83	6
Словенія	2,1	23654,4	0,89	25	35	28	45,25	31
Польща	38	13822,6	0,87	33	37	39	41,31	39
Угорщина	9,8	15531,2	0,84	45	47	41	44,51	33
Литва	2,8	16730,2	0,86	35	39	42	41,46	38
Латвія	2	15547,2	0,85	41	41	54	43,23	34
Румунія	19,6	10757	0,81	52	51	55	36,76	50
Україна	42,3	2582,8	0,75	88	85	60	37,40	47
Загальна кількість країн			100	189	141	141	100	129

Джерело: складено автором за даними [12–14].

* Індекс людського розвитку (ІЛР).

** Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК).

*** Глобальний індекс інновацій (ГП).

Певною мірою стан в інноваційній сфері пояснюють дані моніторингу Державної служби статистики України: «більш ніж 4/5 із загальної кількості опитаних неінноваційних підприємств не мали вагомих причин здійснювати інновації» [18]. Проте, майже 1/5 із загальної кількості опитаних неінноваційних підприємств серед вагомих чинників, що перешкоджають можливому впровадженню інновацій називають фінансові, правові, ринкові, маркетингово-комунікаційні та освітні чинники. У табл. 3 наведено дані щодо частки опитаних респондентів (підприємств), які вважали, що ці 5 груп чинники мали суттєвий вплив на рішення підприємств розвивати інноваційні проекти або стримувати здійснення інноваційної діяльності.

Таблиця 3

**Розподіл неінноваційних підприємств за причинами
 що перешкождали здійсненню інновацій**

		2008– 2010	2012– 2014	2014– 2016
		відсоток респондентів		
Можливому впровадженню інновацій перешкоджають		100	17,8	17
Вагомі чинники				
Фінансові	Зависокі витрати на інновації	12	*	9
	Відсутність коштів у межах підприємства	*	11,4	9,7
	Відсутність фінансування за межами підприємства	8,7	*	*
	Труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій	*	5,8	6,5
	Відсутність кредитів або приватного капіталу	*	6,1	5
Правові	Законодавчі/нормативні акти, що створили додаткове навантаження	*	*	5,8
Ринкові	На ринку домінують певні підприємства	7,1	*	*
	Занадто велика конкуренція на ринку		4,3	5,3
Маркетингово-комунікаційні	Невизначений попит на інноваційні ідеї	5,7	2,1	2,8
	Труднощі знаходження партнерів інноваційної діяльності	5,3	*	*
	Незначний попит на інноваційні товари чи послуги	4,2	*	*
	Відсутність інформації про технології	2,1	*	*
	Відсутність інформації про ринки	1,9	*	*
	Відсутність партнерів по співпраці	*	1,9	1,4
	Немає необхідності у зв'язку з попередньою інноваційною діяльністю на підприємстві	2	*	*
Освітні	Відсутність кваліфікованих працівників	3,4	1,7	2
Немає вагомих причин здійснювати інновації			82,2	83,0
у тому числі:				
низький попит на інновації на ринку		*	6,0	10,2
через попередні інновації		*	3,9	8,7
через дуже низьку конкуренцію підприємства на ринку		*	3,0	5,9
відсутність хороших ідей або можливостей для інновацій		*	7,4	9,3

* дані відсутні.

Джерело: складено автором за даними [18].

Чинниками, що перешкоджали здійсненню інновацій впродовж 2008–2016 рр. були:

- фінансові (зависокі витрати на інновації, відсутність коштів у межах підприємства, відсутність фінансування поза межами підприємства, фінансування у підприємства, труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій, відсутність кредитів або приватного капіталу);
- правові (законодавчі/нормативні акти, що створили додаткове навантаження);
- ринкові (на ринку домінують певні підприємства, занадто велика конкуренція на ринку);
- маркетингово-комунікаційні (невизначений попит на інноваційні ідеї, труднощі знаходження партнерів інноваційної діяльності, незначний попит на інноваційні товари чи послуги, відсутність інформації про технології, відсутність інформації про ринки, відсутність партнерів по співпраці тощо [18].

Отже, попри зменшення впливу фінансових чинників як дестимулятора інноваційної діяльності він потребує дослідження.

Варто зазначити, що правове підґрунтя фінансування інноваційної діяльності (ІД) закладено в Законі України «Про інноваційну діяльність», Господарському кодексі України, Податковому кодексі України та ін. Так, стаття 326 Господарського кодексу України визначає наступні форми інноваційної діяльності: державне (комунальне) інвестування; комерційне інвестування; соціальне інвестування; іноземне інвестування; спільне інвестування [16]. Стаття 17 та 18 Закону України «Про інноваційну діяльність» визначає види фінансової підтримки суб'єктів інноваційної діяльності та джерела фінансування ІД [17].

Щоб проаналізувати стан фінансування інноваційної діяльності в Україні використаємо основні показники наведені в табл. 4.

Таблиця 4

Основні показники для розрахунку витрат на інновації

Показники та формули	Визначення	Од.
N $\sum_{r=1}^N E_{int} R\&D f s$	сумарний обсяг витрат на внутрішні НДР усіх фінансових джерел, $r = 1, \dots, n$, n – фінансові джерела	млн грн
N $\sum_{r=1}^N E_{extr} R\&D f s$	сумарний обсяг витрат на зовнішні НДР усіх фінансових джерел, $r = 1, \dots, n$, n – фінансові джерела	млн грн
n $\sum_{r=1}^n E_{mes} R\&D f s$	сумарний обсяг витрат на придбання машин обладнання та програмного забезпечення з усіх фінансових джерел, $r = 1, \dots, n$, n – фінансові джерела	млн грн
N $\sum_{r=1}^N E_{extr} kn R\&D f s$	сумарний обсяг витрат на придбання інших зовнішніх знань з усіх фінансових джерел, $r = 1, \dots, n$, n – фінансові джерела	млн грн
N $\sum_{r=1}^N E_{oth} exp f s$	сумарний обсяг інших витрат з усіх фінансових джерел, $r = 1, \dots, n$, n – фінансові джерела	млн грн
$S1 = \frac{E_{int} R\&D}{E_{tot} exp} * 100\%$	$E_{int} R\&D$ – загальний обсяг витрат на внутрішні НДР, $E_{tot} exp$ – загальна сума витрат	%
$S2 = \frac{E_{extr} R\&D}{E_{tot} exp} * 100\%$	$E_{extr} R\&D$ – загальний обсяг витрат на зовнішні НДР, $E_{tot} exp$ – загальна сума витрат	%
$S3 = \frac{E_{mes}}{E_{tot} exp} * 100\%$	E_{mes} – загальний обсяг витрат на придбання машин обладнання та програмного забезпечення, $E_{tot} exp$ – загальна сума витрат	%

Закінчення табл. 4

Показники та формули	Визначення	Од.
$S4 = \frac{E_{\text{extr oth kn}}}{E_{\text{tot exp}}} * 100\%$	E extr oth kn – загальний обсяг витрат на придбання інших зовнішніх знань, E tot exp – загальна сума витрат	%
$S5 = \frac{E_{\text{oth exp}}}{E_{\text{tot exp}}} * 100\%$	E oth exp – загальний обсяг інших витрат, E tot exp – загальна сума витрат	%

Джерело: складено автором.

Отже, стан фінансування інноваційної діяльності в Україні впродовж 2015–2018 рр., характеризувався:

- зменшенням обсягів витрат підприємств на інновації у 2018 році у порівнянні з 2015 роком на 11,8%. У 2018 році загальний обсяг витрат на інновації становив 12180,10 млн грн (2015 рік – 13813,70 млн грн);

- домінуванням частки власних коштів підприємств у загальній структурі фінансування інноваційних витрат підприємств попри її зменшення з 97,2% у 2015 році до 88,2% у 2018 році (табл. 5). У 2015 році фактично єдиним найбільшим джерелом витрат на інновації стали власні кошти підприємств (обсяг витрат становив 13427 млн грн).

Таблиця 5

Витрати на інновації у 2015–2018 рр.

Витрати на інновації		2015	2016	2017	2018	2015–2018
		млн грн	13427,00	22036,00	7704,10	10742,00
власних	%	97,20	94,86	84,50	88,19	
державного бюджету	млн грн	55,10	179,00	227,30	639,10	584,00
	%	0,40	0,77	2,49	5,25	
інвесторів-нерезидентів	млн грн	58,60	23,40	107,80	107,00	48,40
	%	0,42	0,10	1,18	0,88	
інших джерел	млн грн	273,00	991,10	1078,30	692,00	419,00
	%	1,98	4,27	11,83	5,68	
Загалом		13813,70	23229,50	9117,50	12180,10	-1633,60

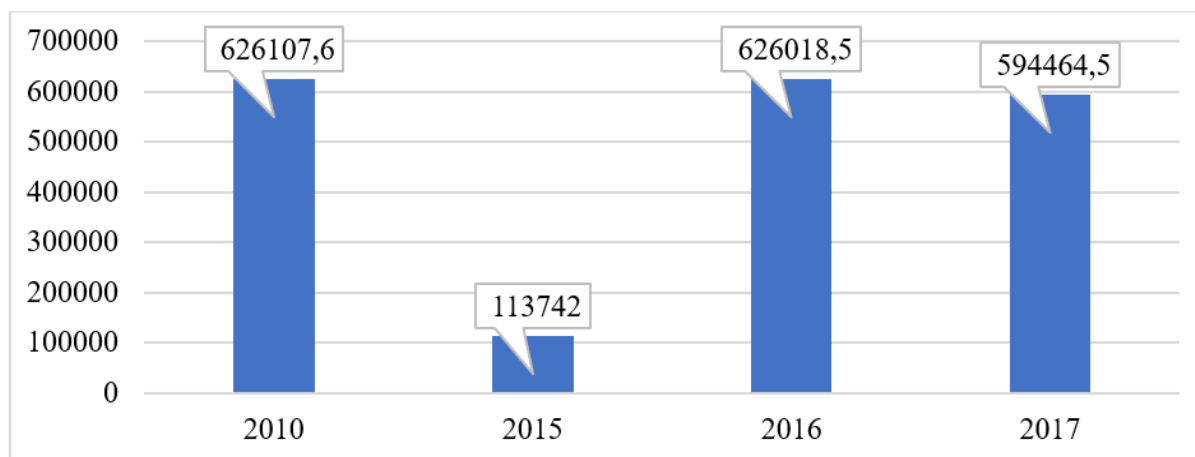
Джерело: [18].

Частка кредитів у структурі витрат у 2016 році збільшилась у порівнянні з 2015 роком з 0,82% до 2,7% і стала другим за обсягом джерелом витрат на інновації. Обсяги коштів залучені у вигляді кредитів для інноваційних витрат підприємств зменшились у 2017 році у порівнянні з 2016 роком і становили 594,5 млн грн (або 6,5% від загального обсягу інноваційних витрат). Кредитами, як джерелом фінансування інноваційної діяльності, у 2017 році скористалося 21 підприємство (рис. 2).

Зростання витрат на інновації з державного бюджету у 2018 році у порівнянні з 2015 роком становило більш ніж у 10 разів. Обсяг інноваційних витрат у 2018 році становив 639,10 млн грн або 5,25% від усіх витрат на інновації (у 2015 році 55,1 млн грн або 0,4%). Обсяг інноваційних витрат у 2017 році був на рівні 227,30 млн грн або 2,49%. Кошти з державного бюджету у 2017 році отримали 8 підприємств.

У 2009 р. не було виділено достатній обсяг коштів на державну підтримку реалізації ІІІ у реальному секторі економіки через механізм здешевлення кредитів, надання кредитів на реалізацію ІІІ з упровадження передових енергозберігаючих технологій і технологій з

виробництва альтернативних джерел палива тощо. Зменшення обсягів фінансування інноваційної діяльності, інвестицій у модернізацію та розвиток виробництва, кількості інвестиційно-інноваційних програм призводить до загального зниження конкурентоспроможності виробництва та посилення сировинної орієнтації економіки [19].

Джерело: [18].

Рис. 2. Обсяг фінансування інноваційної діяльності за рахунок кредитів, 2010–2017 рр., млн грн

Зростання витрат на інновації з місцевих бюджетів впродовж 2015–2016 рр. на 258,48 тис. грн було обумовлено процесами децентралізації. Але, частка цих витрат у загальному обсязі витрат на інновації залишається незначною. Частка коштів вітчизняних інвесторів у структурі витрат впродовж 2015–2016 рр. не перевищувала 1% (2015 рік – 0,54% або 74 млн грн, 2016 р – 0,58% або 134,38 млн грн). Кошти вітчизняних інвесторів у 2017 році отримали лише 5 підприємств. Незначна частка витрат на інновації інвесторів-нерезидентів – суб'єктів, які провадять інвестиційну діяльність на території України (юридичні особи) створених відповідно до законодавства інших країн, іноземних державних органів, міжнародних урядових та неурядових організацій; інших іноземних суб'єктів інвестиційної діяльності, що визнаються такими відповідно до законодавства України. Витрати на інновації іноземних інвесторів у 2016 році скоротились порівняно з 2015 роком на 35,2 млн грн і становили 23,39 млн грн (табл. 6).

Таблиця 6

Витрати на інновації у 2015–2016 рр.

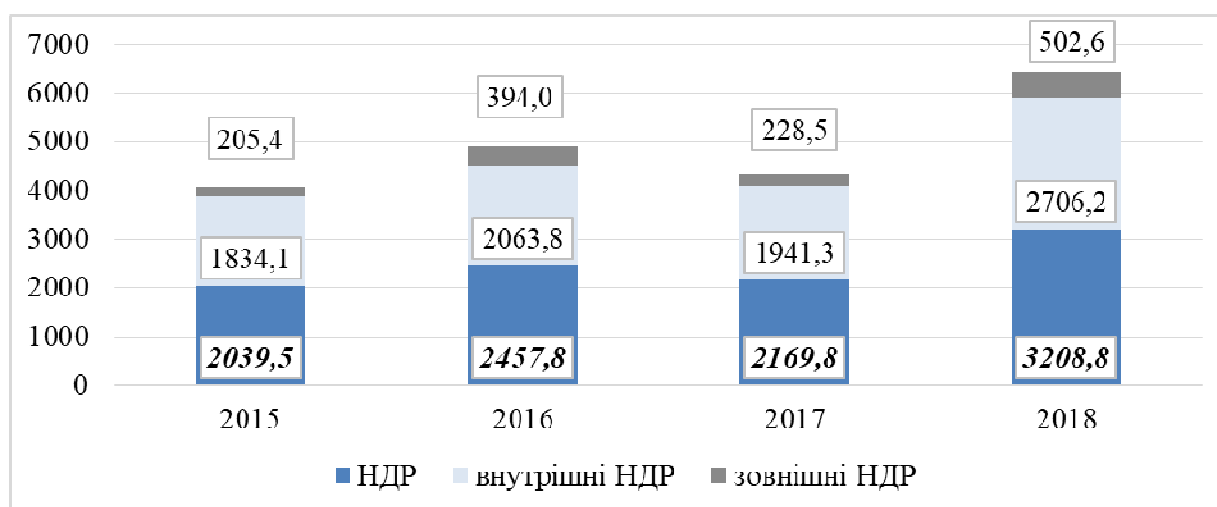
Витрати на інновації	2015		2016		2015–2016	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
власних	13427034,70	97,20	22035970,70	94,86	8608936,00	164,12
державного бюджету	55141,20	0,40	178965,00	0,77	123823,80	324,56
місцевих бюджетів	38361,90	0,28	99159,40	0,43	60797,50	258,48
позабюджетних фондів	1403,00	0,01	..			
вітчизняних інвесторів	74277,60	0,54	134385,50	0,58	60107,90	180,92
іноземних інвесторів	58633,00	0,42	23397,80	0,10	-35235,20	39,91
кредитів	113742,00	0,82	626018,50	2,69	512276,50	550,38
інших джерел	45081,00	0,33	131561,20	0,57	86480,20	291,83
Загалом	13813674,40	100,00	23229458,10	100,00	9415783,70	168,16

Джерело: [18].

У 2018 році витрати іноземних інвесторів становили 107 млн грн (або 0,88% від загальної кількості) і збільшилась у порівнянні з 2015 роком на 48,4 млн гривень.

Варто зазначити, що, як правило, найбільший обсяг витрат на інновації здійснюється підприємствами розташованими в містах мільйонниках. Так, у 2017 році найбільший обсяг витрат на інновації був здійснений підприємствами м. Києва, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей; серед видів економічної діяльності – виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (13,5%), інших транспортних засобів (13,3%), харчових продуктів (12,6%).

Частка витрат на НДР у загальному обсязі витрат на ІД промислових підприємств збільшувалась з 14,8% (або 2039,5 млн грн) у 2015 році до 26,3% (або 3208,8 млн грн) у 2018 році (рис. 3).

Джерело: [18].

Рис. 3. Загальний обсяг витрат на НДР промислових підприємств, 2015–2018 рр., млн грн

У 2018 році обсяг витрат промислових підприємств на НДР збільшився у порівнянні з 2015 роком на 57,3% (табл. 7).

Таблиця 7

Витрати промислових підприємств на НДР, 2015–2018 рр.

Обсяг витрат за напрямками ІД промислових підприємств	Абсолютні значення за роками, млн грн				Відносні значення							
					Частка, %				Темп зростання, %			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2015–2018
Загалом	13813,7	23229,5	9117,5	12180	100	100	100	100	0,68	-0,61	0,34	-0,12
на НДР із загального обсягу	2039,5	2457,8	2169,8	3208,8	14,76	10,6	23,8	26,3	0,21	-0,12	0,48	0,57
у тому числі на:												
внутрішні НДР	1834,1	2063,8	1941,3	2706,2	0,9	0,84	0,89	0,84	0,13	-0,06	0,39	0,48
зовнішні НДР	205,4	394	228,5	502,6	0,1	0,16	0,11	0,16	0,92	-0,42	1,2	1,45

Джерело: [18].

Промислові підприємства витрачали більше на внутрішні НДР ніж на зовнішні. У загальній структурі витрат промислових підприємств, частка витрат на внутрішні НДР у 2018 році становила 0,84%, зовнішні витрати промислових підприємств на НДР у 2018 році становили 0,16%.

Таблиця 8

Витрати промислових підприємств на придбання машин, обладнання, програмного забезпечення, інші витрати 2015–2018 рр.

Обсяг витрат за напрямками ІД промислових підприємств	Абсолютні значення за роками, млн грн				Відносні значення							
					Частка, %				Темп зростання, %			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2015–2018
Загалом	13813,7	23229,5	9117,5	12180,1	100	100	100	100	0,68	-0,61	0,34	-0,12
У тому числі на:												
придбання машин обладнання та програмного забезпечення	11141,3	19829	5898,8	8291,3	80,7	85,4	64,7	68,1	0,78	-0,70	0,41	-0,26
придбання інших зовнішніх знань	84,9	64,2	21,8	46,1	0,6	0,3	0,2	0,4	-0,24	-0,66	1,11	-0,46
інші витрати	548	878,4	1027,1	633,9	4	3,8	11,3	5,2	0,60	0,17	-0,38	0,16

Джерело: [18].

Скорочення частки витрат промислових підприємств на придбання МОПЗ у загальній структурі витрат впродовж 2015–2018 рр. відбувалось разом із скороченням обсягів витрат промислових підприємств на придбання машин обладнання та програмного забезпечення, які у 2018 році становили 8291,3 млн грн (або 68,1%, у 2015 році – 80,7%, у 2016 році – 85,4%). Незначною є частка витрат промислових підприємств на придбання інших зовнішніх знань у загальній структурі витрат (у 2015 році – 0,6%, у 2018 році – 0,4%).

Висновки. Аналіз основних показників (S та E) на макрорівні впродовж 2015–2018 рр. дозволяє охарактеризувати стан фінансування ІД в Україні та виявити наступні тенденції: зменшення обсягів витрат підприємств на інновації у 2018 році у порівнянні з 2015 роком на 11,8%; домінування частки власних коштів підприємств у загальній структурі фінансування інноваційних витрат підприємств та збільшення частки кредитів у структурі інноваційних витрат; зростання витрат на інновації з державного бюджету та зростання витрат на інновації з місцевих бюджетів; зростання обсягу коштів вітчизняних інвесторів на інновації, проте він був малим у порівнянні з іншими джерелами; доволі малим є обсяг витрат на інновації інвесторів-нерезидентів; зростання частки витрат на НДР у структурі інноваційних витрат; переважання частки витрат промислових підприємств на внутрішні НДР у порівнянні з часткою витрат на зовнішні НДР; скорочення частки витрат промислових підприємств на придбання машин обладнання та програмного забезпечення у загальній структурі витрат впродовж 2017–2018 рр. відбувалось разом із скороченням обсягів витрат промислових підприємств на придбання машин обладнання та програмного забезпечення. Найбільше коштів було витрачено підприємствами в містах мільйонниках м. Києві та

Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській областях на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; незначною є частка витрат промислових підприємств на придбання інших зовнішніх знань.

Необхідним є формування інституційних передумов для розширення виробництв, які виробляють кінцеву продукцію з високою часткою доданої вартості у ВВП країни, підвищують рівень конкурентоспроможності економіки, призводять до зростання рівня якості життя населення. Не менш важливою є розробка стратегічних документів як на державному, так і на регіональному рівні щодо стимулювання інноваційної діяльності підприємств та організацій із чітким визначенням завдань та заходів з їх реалізації. Не менш важливим є: удосконалення механізмів дії фінансової та інноваційної інфраструктури, задіяння стимулюючих механізмів фінансування інноваційної діяльності підприємств та організацій на державному рівні, інструментів грошово-кредитної політики (зменшення облікової ставки), удосконалення функціонування електронних сервісів, що дозволить спростити умови ведення бізнесу. Ці та інші аспекти публічного управління інноваційною діяльністю в Україні стануть подальшою перспективою досліджень автора.

References

Література

1. Skyba, M.V. (2011). Inversiya funktsiyi derzhavy v umovakh formuvannya investytsiyno-innovatsiynoyi modeli rozvytku ekonomiky [Inversion of the state function in the conditions of formation of the investment-innovative model of economic development]. *Stratehichni priorityety* [Strategic priorities], No. 1 (18), P. 65–73 [in Ukrainian].
1. Скиба М. В. Інверсія функції держави в умовах формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки / М. В. Скиба // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 1. – С. 65–73.
2. Dyakiv, R. (2000). *Entsyklopediya biznesu, ekonomist, menedzher* [Encyclopedia of Business, Economist, Manager]. Kyiv: International Economic Fund. 703 p. [in Ukrainian].
2. Дяків Р. Енциклопедія бізнесу, економіст, менеджер / Р. Дяків. – К.: Міжнародний Економічний фонд, 2000. – 703 р.
3. Bazhal, Yu. (2017). *Politychna ekonomiya innovatsiynoho rozvytku: rozbyttya porochnoho tsyklu ekonomichnoyi teorii*. Palgrave Macmillan.
3. Bazhal Yu. The Political Economy of Innovation Development: Breaking the Vicious Cycle of Economic Theory / I. Bazhal. – Palgrave Macmillan, 2017.
4. Bazhal, Yu.M. (2017). Realizatsiya modeley "potriynoyi spirali" v innovatsiynykh ekosystemakh Ukrayiny [Implementation of the "triple helix" model in innovative ecosystems of Ukraine]. Retrieved from: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12357/Bazhal_Realizitsiya_modeli_Potriynoyi_Spirali.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
4. Бажал Ю. М. Реалізація моделі "потрійної спіралі" в інноваційних екосистемах України [Електронний ресурс] / Ю. М. Бажал. – 2017. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12357/Bazhal_Realizitsiya_modeli_Potriynoyi_Spirali.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
5. Fedulova, L.I. (2017). Innovatsiynyy chynnyk, shcho vidriznyayetsya rozvytkom Ukrayiny [Innovative Factor for Sustainable Development of Ukrainian Regions]. *Universytetskyu ekonomichnyy visnyk* [University Economic Bulletin], No. 33-1, P. 62–70 [in Ukrainian].
5. Федулова Л. І. Інноваційний чинник забезпечення стійкого розвитку регіонів України / Л. І. Федулова // Університетський економічний вісник. – 2017. – № 33-1. – С. 62–70.
6. Lunina, I.O., Bilousova, O.S., Bulana, O.O. (2016). *Vyudzhethno-podatkovy stymulyuvannya innovatsiynoyi diyalnosti v Ukrayini* [Budget and tax
6. Луніна І. О. Бюджетно-податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні / І. О. Луніна, О. С. Білоусова,

- incentives for innovation in Ukraine]. *Ekonomika ta prohnouzuvannya* [Economics and Forecasting], No. 1, P. 41–56 [in Ukrainian].
7. Lunina, I.O. Byudzhetni ryzyky sotsialno-ekonomichnoyi diyalnosti [Budgetary risks of the socio-economic policy of the state]. Retrieved from: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/2830/1/40.pdf> [in Ukrainian].
8. Manufacturing, value added (current US\$). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.CD?year_low_desc=true.
9. Kontsepsiya perekhodu Ukrayinskoyi RSR do rinkovoyi ekonomiky, 1990 [The concept of transition of the Ukrainian SSR to a market economy]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR* [Bulletin of the Supreme Soviet of the USSR], No. 48, St. 632. [in Ukrainian].
10. Deklaratsiya pro derzhavnyy suverenitet Ukrayiny, 1990 [Declaration of State Sovereignty of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR* [Bulletin of the Supreme Soviet of the USSR], No. 31, St. 429 [in Ukrainian].
11. Pro ekonomichnu samostiynist Ukrayinskoyi RSR: Zakon URSR, 1990 [On the Economic Independence of the Ukrainian SSR: Law of the USSR]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR* [Bulletin of the Supreme Soviet of the USSR], No. 34, St. 499 [in Ukrainian].
12. Global Innovation Index 2019 rankings. Retrieved from: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report>.
13. Human Development Index (HDI) Ranking, 2018. Retrieved from: <http://hdr.undp.org/en/2018-novlennya>.
14. The Global Competitiveness Report 2019. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
15. Analiz innovatsiy v ekonomitsi Ukrayiny: zvit za 2008–2010, 2012–2014, 2014–2016 roky [Analysis of innovations in the economy of Ukraine: report for 2008–2010, 2012–2014, 2014–2016]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
- О. О. Булана // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 1. – С. 41–56.
7. Луніна І. О. Бюджетні ризики соціально-економічної політики держави [Електронний ресурс] / І. О. Луніна. – Режим доступу: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/2830/1/40.pdf>.
8. Manufacturing, value added (current US\$) [Електронний ресурс] / The World Bank. – Режим доступу: https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.CD?year_low_desc=true.
9. Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – 48. – Ст. 632.
10. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
11. Про економічну самостійність Української РСР: Закон УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 34. – Ст. 499.
12. Global Innovation Index 2019 rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report>.
13. Human Development Index (HDI) Ranking, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/2018-update>.
14. The Global Competitiveness Report 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
15. Аналіз інновацій в економіці України: звіт за 2008–2010, 2012–2014, 2014–2016 роки [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

16. Hospodarskyy kodeks Ukrayiny [Commercial Code of Ukraine dated 16.01.2003 No. 436-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
17. Pro innovatsiynu diyalnist: Zakon Ukrayiny [On innovative activity: Law of Ukraine of 04.07.2002 № 40-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].
18. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
19. Skyba, M.V. (2011). Stymulyuvannya innovatsiynoyi diyalnosti v umovah pislyakryzovoho ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny [Stimulation of innovative activity in the conditions of post-crisis economic growth of Ukraine]. Retrieved from: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-21.pdf> [in Ukrainian].
16. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
17. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
18. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
19. Скиба М. В. Стимулювання інноваційної діяльності в умовах післякризового економічного зростання України [Електронний ресурс] / М. В. Скиба. – 2011. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-21.pdf>.